українська мова і література та народознавство) та педагогічних факультетів вищих навчальних закладів. К.: Наук. Світ, 2002. 43 с.

8. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.

9. Франко І. Із секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів у 50-ти томах. Т. 31. Літературно-критичні праці (1897-1899). К.: Наукова думка, 1981. 595 с.

10. Шевченко Т. Усі твори в одному томі. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2006. 824 с.

11. Юнг К. Г. Аналитическаяпсихология и психотерапія / Сост. и общая редакція В. М. Лейбина. СПб: Питер, 2001. 512 с.

12. Юнг К. Г. Божественныйребенок. Аналитическаяпсихология и воспитание: Сб. – М.: «Олимп»; ООО «Изд-во АСТ-ЛД», 1997. 400 с.

13. Юнг К.Г. Душа и миф: шестьархетипов. Пер. с англ.-К.: ГосударственнаябиблиотекаУкраины для юношества, 1996. 384 с.

Доморослий В.І.
кандидат історичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних і правових дисциплін
Уманського національного університету садівництва

ШЕВЧЕНКО – БОРЕЦЬ З ІМПЕРІЄЮ

Ім'я Шевченка відоме кожному українцю. І складається ілюзія, що ми його знаємо. Але це тільки ілюзія. Ми пізнаємо Шевченка, пізнаючи світ навколо себе. «Волею історії він ототожнений з Україною і разом з буттям рідної держави, продовжується нею, вбираючи в себе нові дані й новий досвід народу, відгукуючись на нові болі та думи, стаючи до нових скрижалей долі. Він росте й розвивається в часі й історії, і нам ще йти і йти до його осягнення», так оцінюють постать Шевченка українські літератори І.Дзюба, М.Жулинський

[1]. Щоб зрозуміти геній Шевченка, треба добре знати ту історичну реальність, в час якої він жив і творив.

Шевченко наш земляк. Черкащанин. Чому ж саме наша земля дала світові таку видатну особистість? Відповідь на це питання необхідно шукати у глибині віків. Саме тут, на Черкащині, у XV-XVI ст., були порубіжні з Диким Полем землі, де хазяйнували татарські та турецькі людолови з метою пошуку «живого товару», якого б можна було потім продати на невільничому ринку. Саме сюди втікали українці з різних регіонів країни, рятуючись від полько-литовського гноблення, де вони створювали свої воєнізовані поселення і ставали вільними людьми, поєднуючи у собі дві сутності: хлібороба і вояка-козака. Саме їх дух непокори, неприйняття несправедливості в любому прояві на генетичному рівні дійшов не тільки до Шевченка, а й до героїв Холодноярської республіки та Вячеслава Чорновіла.

1814 рік, населення Землі нараховувало 1 млрд. чоловік, Наполеон відбув у вигнання на о. Святої Єлени, у Росії народився Михайло Лермонтов, у Англії Джон Стівенсон сконструював перший локомотив – в Україні 9 березня в с. Моринці Звенигородського повіту родився Тарас Шевченко.

Які шанси були в хлопця, який народився в Україні, в сім'ї кріпака був четвертою дитиною з дев'яти? Ніякі! Але він своїм життям, своєю діяльністю продемонстрував протилежне і став тим, ким його знає світ.

Шевченко – багатогранна особистість, одна з граней його діяльності – боротьба з російським імперіалізмом.

Мимоволі постає питання, звідки ця антиімперськість Шевченка? Адже він виходець із упослідженого українського селянства, представники якого, здавалося б, не повинні були підніматися до осмислення таких речей. Бо для тогочасних українських селян освіта, в кращому випадку, закінчувалася школою-дяківкою, а їхній світогляд рідко сягав далі свого села.

До речі, коли ми візьмемо сучасних Шевченкові поетів та письменників, які стояли біля витоків творення національних літератур, то бачимо, що вони,

як правило, не були вихідцями із суспільних низів, а тим більше – селянства. Байрон належав до англійських аристократів, Пушкін і Лермонтов були дворянами, Міцкевич та Словацький – шляхтичами. Цей перелік можна продовжити. Хіба що можна говорити про простонародне походження угорського поета-генія Шандора Петефі. Щоправда, його батьки не були закріпаченими селянами, належали до вільних людей. До речі, Петефі (справжнє ім'я та прізвище – Олександр Петрович) не був угорцем, в його жилах текла слов'янська кров [2]. Певно, приклад Шевченка й Петефі показує, що українці, попри складні обставини, здатні творити велике, піднімаючись над несприятливими обставинами життя.

Шевченко зумів вирватись із середовища кріпаків-селян. Це «виривання» теж було своєрідним запереченням (принаймні на особистому рівні) колоніальних обставин життя. Ми нечасто замислюємося над тим, чого це вартувало Кобзареві. Адже Шевченку довелося стати «не таким, як усі», тобто не таким, як його родичі, близькі, сусіди. Він наражався на нерозуміння. Йому довелося пожертвувати відносним селянським комфортом, відмовитися від спокійного життя, від сім'ї. І одержимо працювати, малюючи картини та інколи навіть отримуючи за своє художнє натхнення лише покарання.

Шевченко не любив Петербургу. Але, хоч як це парадоксально, без Петербургу Шевченко не став би Шевченком-митцем. Тож подякуймо панові Енгельгадту за те, що він привіз молодого Шевченка до імперської столиці. Принаймні, тим самим він зробив добру справу – щоправда, мимоволі. Адже якби Шевченко залишився в колонізованій, упослідженій Україні, то навряд чи в нього були б шанси реалізувати себе як видатного митця. Для цього потрібне було відповідне середовище. А такого тут не було. Його знищили.

Петербург постав на кістках українців. Про це Шевченко знав. І писав про це з великою гіркотою та болем. Уже було згадано про те, що Петербург у першій половині й середині XIX століття став головним осередком

українського культурного життя. Так, це було ненормально. Але так було. Саме сюди їхали талановиті українці «робити кар'єру».

У петербурзький період Шевченка тут мешкав і діяв Євген Гребінка, який зробив багато для організації в імперській столиці українського культурного життя. Тим більше, що в Петербурзі існувала велика «українська діаспора». Були у Петербурзі й Нестор Кукольник та Микола Гоголь, які під впливом середовища зросійщилися. Однак, на відміну від Гоголя й Кукольника, Шевченко не захотів розчинятися в імперському «російському морі», хоч міг це зробити. І навіть, чого гріха таїти, попервах робив деякі кроки в цьому напрямку. Можна пригадати його російськомовну поему «Тризна» й деякі інші російськомовні твори. Або намагання в зрілому віці опублікувати свої російськомовні повісті. Однак варто віддати належне Кобзареві, котрий умів вчасно зупинитися. То що ж зупиняло його? Здорова селянська натура, яка не сприймала фальшивої імперської мішури і насміхалася із чванства батюшки-царя та його слуг.

А ще, певно, в Кобзаря озвалася гідність предків-козаків, які не хотіли терпіти насильства над собою. Тому для Шевченка ієрархічна влада, побудована на тупому насильстві, виглядала абсурдно. Згадаймо хоча б відому сцену генерального мордобиття в поемі-комедії «Сон». Такої ядучої та водночас символічно-глибокої сатири на Російську імперію ми не зустрічаємо в тогочасній літературі.

Список використаних джерел:

1. Макаров Ю. Мій Шевченко [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=Hfu7lOeAgNkє

2. Кралюк П. Антиімперський Тарас Шевченко. Правителі імперії боялися його пророцтв. [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.radiosvoboda.org/a/taras-shevchenko-rosiyska-periya/31139587.html.